Startnotitie Regionale Energiestrategie

Metropoolregio Eindhoven

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Een Regionale Energiestrategie voor de Metropoolregio Eindhoven	3
	2.1 Wat is een RES	3
	2.2 Opgave en focus	4
	2.3 Leidende principes	6
3.	Hoe gaan we het doen: procesontwerp	7
	3.1 Planning en besluitvorming	7
	3.2 Rol van direct betrokken partijen	9
	3.3 Netwerk van partijen en samenwerking met Brainport	10
4.	Organisatie en aansturing	11

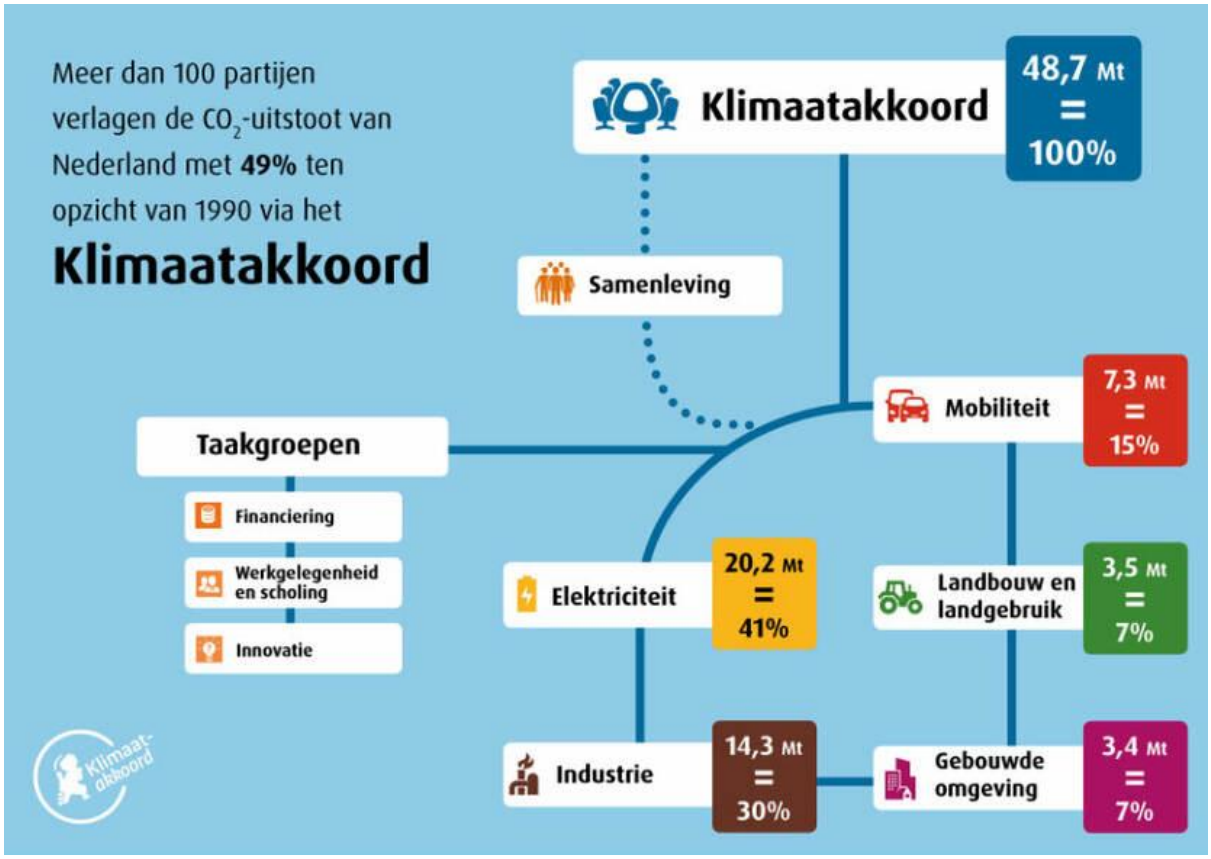
Bijlage 1: Opdracht en rol Stuurgroep RES, Programmateam en werkgroepen 13
Bijlage 2: Spelregels Nationaal Programma RES 15
Bijlage 3: Uitgangspunten Brabantse Omgevingsvisie 16
Bijlage 4: Risico-analyse 17

1. Inleiding

Het verbranden van fossiele brandstoffen zorgt voor een te grote CO_2-uitstoot waardoor het broeikaseffect toeneemt. Nu al zorgt de stijgende temperatuur voor een toename van droogte en stormen en mislukte oogsten. We hebben te maken met steeds extremere weersverschijnselen, wateroverlast door stevige buien en extreem hete zomers. Die problemen zullen groeien en meer mensen treffen naarmate de temperatuur stijgt. Om te zorgen dat wij, onze kinderen, hun kinderen en generaties daarna nog op deze aarde kunnen blijven leven is direct actie nodig. We staan voor een grote technische, maar vooral een maatschappelijke transitie.

De komende decennia moet een overstap plaatsvinden naar een volledig schone energievoorziening. Dit is een enorme maatschappelijke opgave, die vraagt om een gestructureerde en gezamenlijke aanpak. In de lijn van de nieuwe Omgevingswet pakken we de energietransitie integraal, gebiedsgericht aan. Het verbinden van energieprojecten aan andere infrastructurele of sociale opgaven, biedt kansen voor economische groei, ruimtelijke kwaliteit en sociale samenhang. Voor oplossingen moet ook over (gemeente)grenzen heen worden gekeken. Dat vereist een transitie op het gebied van samenwerken.

In 2015 is het Parijs-akkoord gesloten. In dit akkoord hebben 197 landen afspraken gemaakt om verdere opwarming van de aarde een halt toe te roepen. In Nederland is het akkoord van Parijs vertaald in het Regeerakkoord. In december 2018 is de Klimaatwet met een grote meerderheid in de Tweede Kamer aangenomen. Op basis van de Klimaatwet moet in 2050 de CO_2 uitstoot met 95% gereduceerd zijn en is het streven om in 2030 de uitstoot van CO_2 met 49% te reduceren. In het komende Klimaatakkoord wordt invulling gegeven aan de nationale doelen en afspraken. Hiervoor is regionaal maatwerk nodig. Onderdeel van het Klimaatakkoord is de afspraak dat elke regio in Nederland een **Regionale Energiestrategie (RES)** opstelt: de regio's zijn aan zet. Met de RES geven de regio's invulling aan de afspraken uit het Klimaatakkoord zoals deze zijn gemaakt aan de sectortafels voor Elektriciteit en Gebouwde omgeving:

Onze gezamenlijke opgave is daadwerkelijk bijdragen aan de nationale doelstelling van 49% CO_2-reductie in 11 jaar (2030), met een doorkijk naar 95% CO_2-reductie in 2050[1]. Deze opgave is complex en de ruimtelijke impact van de energietransitie is enorm. Juist in de vertaling van de klimaatambities naar locaties en projecten worden ook de maatschappelijke en ruimtelijke consequenties en dilemma's concreet. Dit betekent dat met name gemeenten een grote verantwoordelijkheid hebben omdat doelen en afspraken lokaal en dus op gemeentelijk niveau moeten landen.

Essentieel in de RES van de Metropoolregio Eindhoven is dat 21 gemeenteraden, twee algemene besturen van Waterschappen en Provinciale Staten aangeven zelf verantwoordelijkheid te erkennen en te nemen om de gestelde opgave – op tijd – te realiseren. De eerste stap is het aanbieden van een gezamenlijke regionale strategie aan het Rijk, met elkaar én als individuele gemeenten als integraal onderdeel van het geheel.

2. Een Regionale Energiestrategie voor de Metropoolregio Eindhoven

2.1 Wat is een RES

In de RES maken wij afspraken hoe we als gemeenten toewerken naar 49% CO_2-besparing in 2030. Dit doen wij binnen een nationaal kader, met een doorkijk naar 2050. Het Rijk legt nu aan de voorkant nog geen opgave per regio op: verwacht wordt namelijk dat elke regio zelf met een aanbod komt vanuit de technische, ruimtelijke en sociale potentie.

Doel en functie
In de RES maken we regionaal gedragen keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit, energiebesparing en de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur. Samen met maatschappelijke partners, bedrijfsleven en bewoners. Het is goed om ons te realiseren dat de energietransitie een opgave en verantwoordelijkheid is met grote maatschappelijke, financiële en ruimtelijke consequenties. Het gaat dus om veel meer dan techniek. Om daadwerkelijk slagen te kunnen maken is acceptatie nodig bij bestuurders, bedrijven en inwoners.

Het doel van de RES is drieledig:
1. De RES geeft aan hoe wij (zowel inhoudelijk als procesmatig), als verantwoordelijke overheden, de opgaven voor 2030 daadwerkelijk gaan realiseren, met welke strategie en onder welke voorwaarden.
2. Het geeft een doorkijk naar de vervolgperiode 2030 – 2050. We doen richtinggevende uitspraken voor de lange termijn, die houvast geven voor de keuzes in de komende 11 jaar.
3. De RES geeft aan wat de energiebesparingsmogelijkheden zijn en het vermogen aan duurzaam op te wekken energie.

De RES heeft dus een meervoudige functie, het is een:
- **Strategie**; het is een concrete strategie waarin de regio beschrijft hoe de energiedoelstellingen kunnen worden gehaald in 2030.
- **Instrument**; daarnaast is het een belangrijk instrument om de ruimtelijke inpassing met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren.
- **Samenwerking**; tot slot is de RES een manier om langjarige samenwerking tussen alle regionale partijen te organiseren.

Inhoud RES
De RES gaat bestaan uit de volgende onderdelen:
1. Energiebesparingsplan
2a. Elektriciteitsplan
2b. Regionale Structuur Warmte (Warmteplan)
3. Infrastructureel plan
4. Uitvoeringsprogramma en beschrijving van uitvoeringsorganisatie

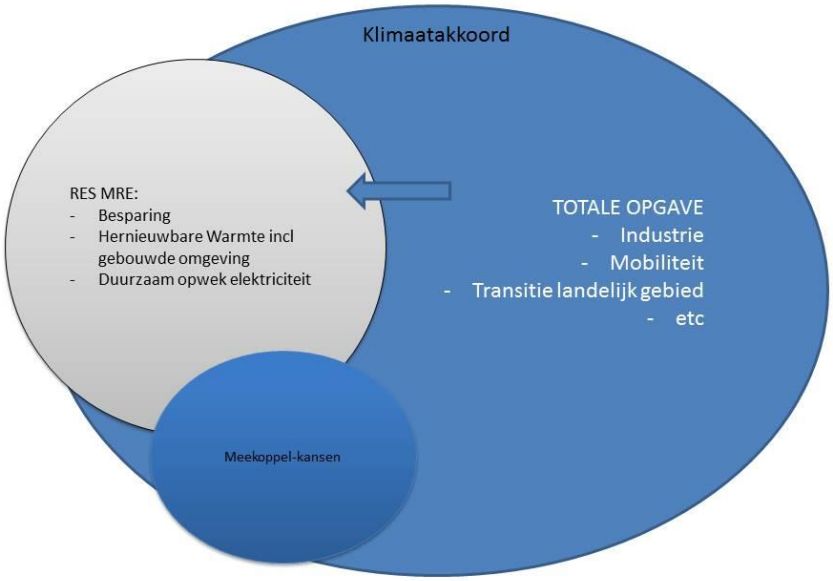
[1] De 'Handreiking RES' van het Rijk geeft 1990 als basisjaar.

Besluitvorming in het omgevingsbeleid
De RES leidt tot besluitvorming in het omgevingsbeleid (omgevingsvisie, omgevingsplannen en omgevingsverordeningen). De afspraken in het kader van de RES, bijvoorbeeld in het kader van grootschalige opwekking van energie, hebben invloed op ruimtelijk en planologisch beleid. De RES vormt ook een kader voor het ruimtelijk beleid voor de energietransitie en moet worden opgenomen in de (toekomstige) omgevingsvisie. Op basis van de RES leggen overheden bestuurlijke keuzes vast voor tenminste de periode tot 2030 in onder meer omgevingsvisies (NOVI, provinciale omgevingsvisie en gemeentelijke omgevingsvisies) en omgevingsplannen (tot die tijd: bestemmingsplannen). Waterschappen borgen de relevante delen van de RES in hun waterbeheerprogramma.

Periodieke herijking van de RES
Herijking van de RES vindt elke twee jaar plaats om te beoordelen of de doelen en ambities nog realistisch en ambitieus genoeg zijn. Bovendien is de verwachting dat wij door technologische vooruitgang en opgedane ervaringen nieuwe inzichten krijgen.

2.2 Opgave en focus

Onze opgave is het realiseren van 49% CO_2-reductie in 11 jaar (2030), met een doorkijk naar 95% reductie in 2050. De opgave is bindend. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave, maar gaat zélf over de invulling en realisatie van de uitvoeringsagenda. Deze opgave is van de 21 gemeenten, waterschappen en provincie samen en overstijgt het niveau van individuele gemeenten.

De focus van de RES ligt op de thema's:

- Elektriciteit;
    - opwekking van elektriciteit.
- Gebouwde omgeving; woningen, utiliteitsbouw (kantoren, scholen) en bedrijfspanden.
    - energiebesparing;
    - duurzame warmte.

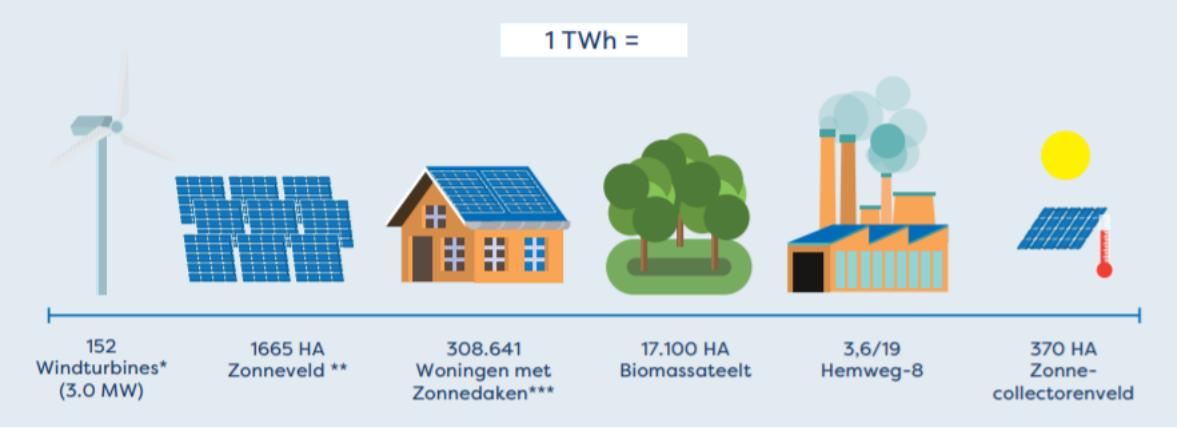
De energietransitie is een majeure opgave, die integraal moet worden geanalyseerd en benaderd. Het is naast een technische uitdaging, vooral ook een maatschappelijke, financiële en een ruimtelijke opgave. Het gaat ook om omgevingskwaliteit. De overheden zullen integraal moeten kijken naar een gebied, waar verschillende belangen dienen te worden afgewogen, zoals energiedoelen, landschaps- en natuurkwaliteit, woningbouwopgaven, industrie, infrastructuur en recreatie. Wij steken de inventarisatiefase om die reden breed in, om een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen. Ook benoemen we meekoppelkansen met andere opgaven, zoals mobiliteit, landbouw, grootschalige industrie, klimaatadaptatie, leefbaarheid en circulaire economie. Deze opgaven worden betrokken en kunnen niet los gezien worden. Als we logische koppelingen zien tussen energie-initiatieven en andere thema's, zullen deze uiteraard opgenomen worden in het uitvoeringsprogramma van de RES.

Elektriciteit

De regio levert een strategie op voor een onderbouwd en afgewogen aanbod van de regio wat betreft mogelijk op te stellen vermogen aan duurzame energie. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat er in heel Nederland in 2030 nieuw vermogen aan hernieuwbare energie op land moet worden opgesteld dat optelt tot tenminste 35 TWh (TeraWatt uur)[2]. Daarnaast wordt kleinschalige zon-op-dak energieopwekking betrokken in de RES[3]. Er worden inmiddels veel windmolens op zee gerealiseerd, maar dit is lang niet voldoende om de totale opgave te halen.

In de RES moeten wij als regio de potentie benoemen en op basis daarvan de daadwerkelijke regionale mogelijkheden bepalen. Wat kunnen wij als regio leveren aan hernieuwbare energie: wat is technisch, ruimtelijk en sociaal haalbaar? De potentie wordt in drie delen opgebouwd: technologisch, planologisch en maatschappelijk.

Onderstaand is een referentiebeeld geschetst van de vertaling van 1 TWh naar verschillende hernieuwbare bronnen.

* Wind op land, 3 MW vermogen en 2.200 vollasturen
** Zonnevelden met ruimte tussen de panelen 20MW is 30Ha bij 900 vollasturen
*** Zonnepanelen van 300Wp bij 12 panelen gemiddeld per woning.
**** De Centrale Hemweg is een elektriciteitscentrale in Amsterdam

De RES dient als een inventarisatie en als voorbereiding voor de realisatie van hernieuwbare energie, zoals zonnevelden, windturbines, biomassacentrales, et cetera. Er wordt gezocht naar een 'techniekneutrale' RES, waarin niet op voorhand technieken voor de opwekking van elektriciteit worden uitgesloten. Op basis van draagvlak en lokale inpassing maken we keuzes en afwegingen voor technieken en de benodigde infrastructuur.

[2] Deze landelijke doelstelling van 35 TWh is pas definitief bij ondertekening van het Klimaatakkoord.

[3] Voor kleinschalig zon-op-dak wordt een autonome groei verwacht van 7 TWh in 2030. Het extra vermogen dat bovenop deze 7 TWh gerealiseerd kan worden, mag meegerekend worden als extra ambitie bovenop de 35 TWh. --> NB: autonome groei gaat uit van ontwikkelingen zonder actie. Een activiteit als De Groene Zone is dus niet autonome groei en zou zodoende dus mee moeten tellen als 'extra'.

Gebouwde omgeving
Daarnaast ligt er een grote opgave voor de gebouwde omgeving. De geschatte nationale opgave voor de gebouwde omgeving is een vermindering van de CO_2-uitstoot met 3,4 Megaton. Energiebesparing (reduceren van de vraag) is hierbij de basis (*trias energetica*).

De opgave voor gebouwde omgeving en de opgave voor elektriciteit zijn met elkaar verbonden: aanpassingen in de woningen en andere gebouwen (bijvoorbeeld de installatie van warmtepompen) kunnen gevolgen hebben voor de opgave aan benodigde elektriciteit. Als onderdeel van de RES stelt de regio een 'Regionale Structuur Warmte' op. Deze geeft op regionaal niveau inzicht in de (ruimtelijke) beschikbaarheid van duurzame warmtebronnen, de totale warmtevraag en de bestaande en geplande infrastructuur voor warmte. In de Regionale Structuur Warmte is een voorstel uitgewerkt voor de regionale verdeling van warmte, met daarin opgenomen hoe het warmteaanbod, de warmtevraag en de infrastructuur op regionaal niveau met elkaar kunnen worden verbonden en wat hierin de ambitie is.

Het Rijk heeft vastgelegd dat alle gemeenteraden vóór eind 2021 een transitievisie warmte vaststellen met een tijdpad voor de ontwikkeling van alternatieve energievoorziening en het geleidelijk afschaffen van het aardgasgebruik in hun gemeente. Want ongeacht hoeveel zonnepanelen gelegd gaan worden en hoeveel windparken zullen worden gebouwd, zolang de gebouwde omgeving aardgas verbruikt is dit niet duurzaam. De RES is belangrijk voor deze wijkgerichte aanpak, omdat de RES vroegtijdig op regionaal niveau zicht geeft in de beschikbaarheid van duurzame warmtebronnen, de warmtevraag en de netwerken. De gemeentelijke transitievisies warmte en de inzet voor de RES moeten in samenhang worden betracht.

2.3 Leidende principes

De RES wordt verder opgepakt en uitgewerkt op basis van een kader waarin (maatschappelijke) uitgangspunten, richtinggevende afspraken en hoofdlijnen worden vastgelegd: de leidende principes. De volgende elementen geven het kader voor de uitwerking van de RES voor de Metropoolregio Eindhoven.

1. De Regionale Energiestrategie:
   a. voldoet aan de landelijke gestelde eisen[4] en geeft invulling aan het verplichte overleg tussen de genoemde overheden: provincie – gemeenten – waterschappen.
   b. geeft invulling aan de gestelde opgaven zowel in besparing als opwekking ('trias energetica').
2. De Regionale Energiestrategie voldoet aan de beleidsuitgangspunten van de provincie Noord-Brabant (Brabantse Omgevingsvisie) (zie bijlage 3).
3. De opgaven zijn regionaal geformuleerd en worden door de 21 gemeenten als zodanig gezamenlijk opgepakt, verdeeld en ingevuld. Iedere gemeente is verantwoordelijk voor een deel van de opgave, maar gaat zélf over invulling en realisatie van de uitvoeringsagenda, binnen de afgesproken kaders ('verbondenheid in vrijheid').
4. De RES biedt een strategische visie: hoe faseren wij bijvoorbeeld in de komende 11 jaar? En welke keuzes maken wij nu en welke straks? We maken een strategie voor de lange termijn, zodat de netbeheerders zich nu al kunnen voorbereiden op de verwachte behoefte in 2030 en later.
5. De gemeenten in de Metropoolregio Eindhoven nemen de regie in de realisatie van de energietransitie en laten deze niet (meer) geheel aan de markt over.
6. De energietransitie is een grote maatschappelijke investering met enorme impact op de levens van onze burgers en op onze leefomgeving. De opbrengsten, in duurzame energie en/of geld, van investeringen dienen zoveel mogelijk ten goede te komen aan de gemeenten en haar inwoners en bedrijven.
7. De mogelijkheden en kansen voor de gebouwde omgeving en grootschalige opwek verschillen per gemeente. Onder het gezamenlijk bod liggen onderlinge afspraken tussen de 21 gemeenten over de verdeling van die gezamenlijk opgave – afspraken over wederkerigheid, compensatie etc. Elke gemeenteraad committeert zich aan het proces om

[4] Zie bijlage 2 voor de spelregels uit de landelijke Handreiking voor de RES (20 december 2019).

te komen tot een breed gedragen RES. Een eerlijke, realistische en duidelijke verdeelsleutel van de lusten en de lasten van de energietransitie dient te worden opgesteld. Het gaat om grote investeringen en maatregelen met een grote maatschappelijke en ruimtelijke impact. De verdeelsleutel kan een bredere insteek en scope hebben dan alleen energie en financiën.

8. De opgave van de energietransitie wordt gezien als onvermijdelijk, maar kan ook economische kansen bieden voor de regio (investeringen en werkgelegenheid).

3. Hoe gaan we het doen: procesontwerp

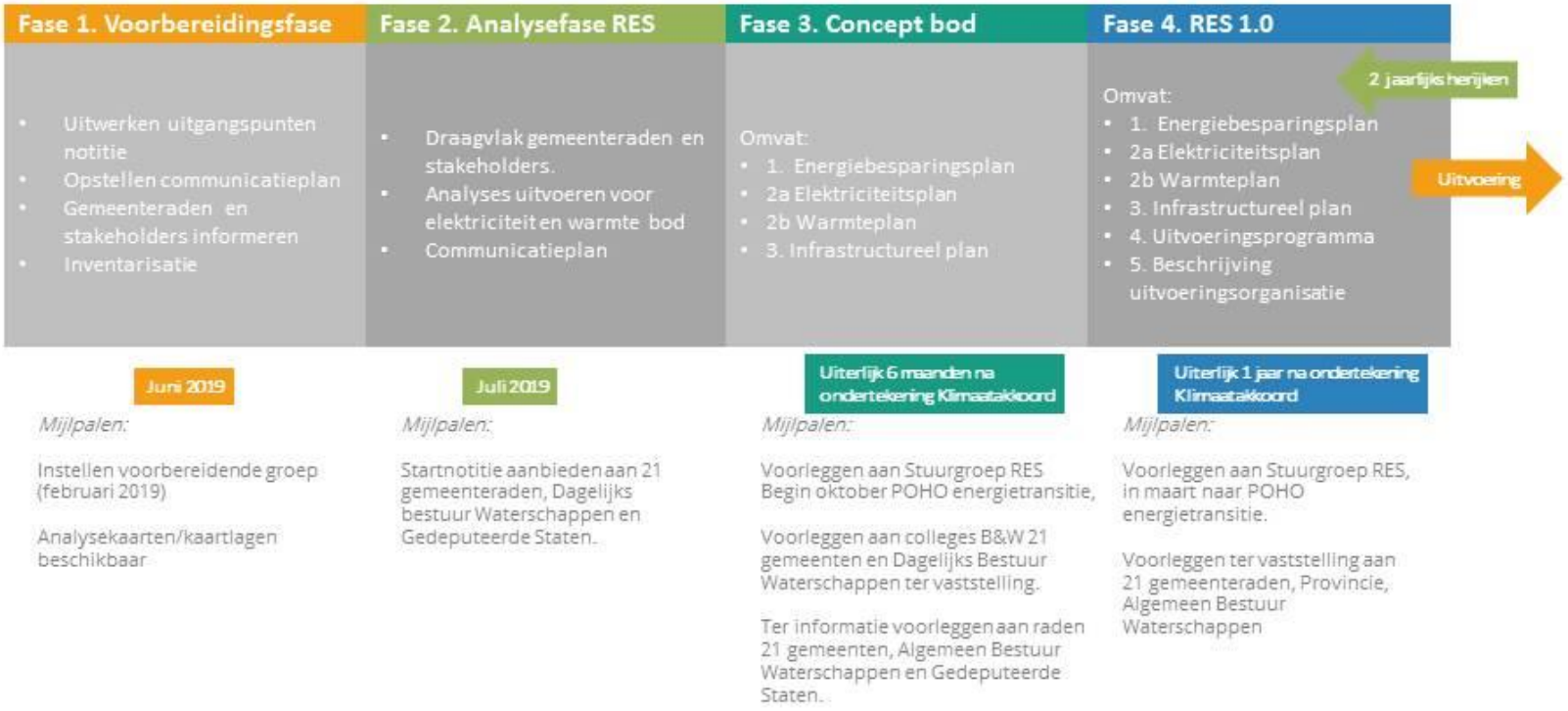
De energietransitie raakt iedereen in onze regio. Iedereen speelt een rol. Iedereen moet deze rol ook gaan pakken, willen als wij als regio onze bijdrage leveren aan de energietransitie en ervoor zorgen dat de klimaatverandering een halt wordt toegeroepen. In eerste instantie is het aan de gemeenteraden: de raden zijn, met zijn eenentwintigen, eigenaar van de RES – samen met Gedeputeerde Staten en het AB van de waterschappen. De gemeenteraden zorgen voor de invulling van de noodzakelijke randvoorwaarden zoals benodigde kennis en capaciteit, zodat de afspraken daadwerkelijk en verantwoord kunnen worden opgepakt en gerealiseerd. De gemeenten houden regie op het proces en de invulling.

3.1 Planning en besluitvorming

In het kader van het Klimaatakkoord nemen gemeenten, waterschappen en provincie de verantwoordelijkheid om gezamenlijk te komen tot een RES. Essentieel hierbij is het betrekken en consulteren van andere partijen. Zij verschaffen informatie, denk- en ontwikkelkracht aan het proces. Denk hierbij aan woningcorporaties en het bedrijfsleven.

We stellen eerst een concept RES op. De concept RES is een tussenbalans met de potentiële regionale bijdrage aan de nationale opgave. Deze tussenbalans wordt doorgerekend door het Planbureau voor de Leefomgeving. Uiterlijk twaalf maanden na ondertekening van het Klimaatakkoord vindt er besluitvorming plaats over de definitieve RES door de gemeenteraden, Provinciale Staten en de Algemene Besturen van beide waterschappen. In onderstaande figuur is de planning weergegeven voor de totstandkoming van de RES.

Tijdlijn RES Metropoolregio Eindhoven

3.2 Rol van direct betrokken partijen

Gemeenten
De 21 gemeenteraden beslissen samen met Provinciale Staten en de twee Algemene Besturen van de waterschappen of zij akkoord gaan met de inhoud van de RES. De RES is een gezamenlijke strategie richting het Rijk. Wanneer de opstelsom van alle RESsen niet leidt tot het behalen van de nationale doelstelling, kan de Rijksoverheid gaan bepalen welke opgave de regio krijgt. Om de energietransitie te laten slagen is het noodzakelijk dat de gemeenten de regie behouden. Op deze wijze wordt de overheidsverantwoordelijkheid met democratische legitimering, daadwerkelijk ingevuld. Ook de inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn verantwoordelijk voor een deel van de besparingsopgave en opwek en zullen de impact op de leefomgeving gaan ervaren.

De integraliteit van de opgave maakt het niet wenselijk om het treffen van maatregelen alleen aan marktpartijen over te laten of op te laten leggen door de Rijksoverheid. Gemeenten willen en moeten hier sturen en zelf actief worden.

De uitvoering van de energietransitie betekent verandering in de kwaliteit van de omgeving en vraagt om investeringen. Ook door inwoners met een kleine beurs. Het is wenselijk dat investeringen m.b.t. opwekking zo veel mogelijk maatschappelijk rendement gaan opleveren. Rendement dat gebruikt kan worden om de energietransitie verder aan te jagen.

Metropoolregio Eindhoven
De 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant werken samen in de Metropoolregio Eindhoven. De organisatie van Metropoolregio Eindhoven levert de procesmanagers voor het proces om te komen tot de RES.

Provincie
Vanuit de provincie wordt actief regie gevoerd op het (provinciebrede) proces van de vier RES-en in Brabant. De provincie heeft een actieve partnerrol die nodig is, gegeven de bovenregionale vraagstukken en belangen. De provincie stelt, naast provinciebrede procesregie, ook regionale projectleiders en provinciale expertise voor de oplevering van de RES-en beschikbaar. Dit betreft niet alleen expertise op het gebied van duurzame energie, maar bijvoorbeeld ook expertise met betrekking tot meekoppelkansen met andere (regionale) opgaven.

Er is een werkstructuur ingericht om tot een goede optelsom van de resultaten uit de vier regio's in Brabant te komen en bovenregionale aspecten goed te borgen in de vier Brabantse RES-en. De provincie heeft zitting in zowel de provinciebrede stuurgroep, de regionale stuurgroep als in de ambtelijke werkstructuren.

De provincie faciliteert dat de vier regio's van elkaar leren. Verder zorgt de provincie voor de benutting van inzichten, zoals het in 2018 uitgevoerde haalbaarheidsonderzoek, en laat zij een warmtebronnenregister ontwikkelen. Op het gebied van communicatie is de provincie ook faciliterend. Verder is het de bedoeling dat monitoring van de voortgang van RES-en wordt vormgegeven via een te ontwikkelen kennis- en leerinfrastructuur. Ook vindt vanuit de provincie nauwe afstemming plaats met het Nationaal Programma RES.

Waterschappen
Waterschap De Dommel en waterschap Aa en Maas zijn binnen onze regio verantwoordelijk voor het beheer van het watersysteem en daarmee voor het treffen van maatregelen om de veranderingen in het klimaat op te vangen; de zogeheten klimaatadaptatie. Samen en in afstemming met de partners. Naast adaptatie is het treffen van maatregelen om de klimaatverandering te beperken een must. De waterschappen voelen dan ook de verantwoordelijkheid om een pro-actieve bijdrage te leveren aan het Klimaatakkoord, en in het bijzonder aan de regionale aanpak middels de RES. De waterschappen bieden een ondersteunende rol aan het ruimtelijk proces en het benodigde draagvlak ten behoeve van de duurzame energieproductie en zetten zich in voor de verdere ontsluiting van duurzame energie uit de waterketen en het watersysteem ten behoeve van de regio.

De waterschappen verlenen commitment aan de RES, waarmee het belang van de regionale energietransitie meegewogen wordt in de ruimtelijke plannen. Dit ter bevordering van de integrale aanpak en besluitvorming op relevante ruimtelijke vraagstukken als klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit en landbouw. Naast het streven naar een eigen energie- en klimaatneutrale bedrijfsvoering bieden de waterschappen een ondersteunende rol bij de opzet en uitvoering van de RES.

De waterschappen hebben kennis en ervaring over herinrichtingsprossen, en hebben een relatie met belangrijke stakeholders (landbouw en natuurorganisaties). Dit kan van pas komen bij de integrale ruimtelijke inpassing van duurzame energieopwekking. Daarnaast beschikken de waterschappen over eigen terreinen die al dan niet in combinatie met de wateropgave ingezet kunnen worden voor de opwekking van duurzame energie.

Enexis
Enexis Netbeheer is onderdeel van Enexis Groep en is in handen van 5 provincies en circa 90 gemeenten in haar verzorgingsgebied van in totaal ca. 150 gemeenten. Enexis beheert in haar verzorgingsgebied circa 180.000 kilometer elektriciteitskabels (midden- en laagspanning) en circa 42.000 kilometer gasleidingen en investeert jaarlijks fors in onderhoud, uitbreiding en modernisering van het energienet.

De maatschappelijke kerntaak van Enexis is om klanten tijdig aan te sluiten op het energienet, zorgen voor een betrouwbare energievoorziening en een kosteneffectieve bedrijfsvoering. De verduurzamingsopgave om te komen tot een CO_2-arme energievoorziening heeft een belangrijke uitwerking op de huidige en toekomstige energie infrastructuur in de RES-regio Metropoolregio Eindhoven.

Het is de taak van Enexis om de beste maatschappelijke oplossing te vinden voor de verduurzamingsopgave waarbij het energienet tijdig gereed is en tegelijkertijd onnodige maatschappelijke investeringen worden voorkomen. Deze balans is nodig om de energievoorziening voor alle netgebruikers betrouwbaar en betaalbaar te houden. Vanuit deze maatschappelijke verantwoordelijkheid levert Enexis met kennis en data een proactieve bijdrage aan de RES.

Tijdens de voorbereidings- en inventarisatiefase biedt Enexis de partijen in de RES-regio zo adequaat mogelijk inzicht in de bestaande en geplande infrastructuur. Enexis zal daarvoor een standaard datasheet opstellen, zodat duidelijk is voor betrokken partijen welke informatie nodig is om de RES vorm te geven. Met deze standaardisatie wordt ook beoogd om de doorlooptijd van de benodigde berekeningen te beperken en om plannen van verschillende RES'en op bovenregionaal niveau, geïntegreerd te kunnen beschouwen. Dit draagt bij aan de optelbaarheid van de 30 RES'en.

In de fasen van uitwerken en opleveren van de concept RES en de definitieve RES zal Enexis - na aanlevering van de benodigde basisgegevens - de consequenties in beeld brengen van voorziene veranderingen in het energiesysteem van de regio.

3.3 Netwerk van partijen en samenwerking met Brainport

Hierboven zijn de partijen genoemd die de eerste verantwoordelijkheid hebben genomen in het opstellen van de RES. Uiteraard ligt in het bereiken van de CO_2 reductie-opgave een gezamenlijke verantwoordelijkheid en werken wij in een netwerk van partijen. Essentieel is dat naast overheden ook andere partijen/sectoren vooraan in het proces aanhaken, zoals woningcorporaties, energiecoöperaties, MKB, kennisinstellingen en natuur- en milieuorganisaties. We werken samen met Brainport Development in een 'Taskforce energietransitie':

Taskforce Energietransitie
Verschillende netwerken komen samen in de regionale 'taskforce energietransitie': een groep van bedrijven en kennisinstellingen die willen zorgen voor versnelling van de energietransitie in de regio. In deze taskforce zitten partijen als Brainport Development, Differ (TUe), Signify, Fontys Hogescholen, VDL, Eneco, Heijmans en een lokale energiecoöperatie. Ook neemt een

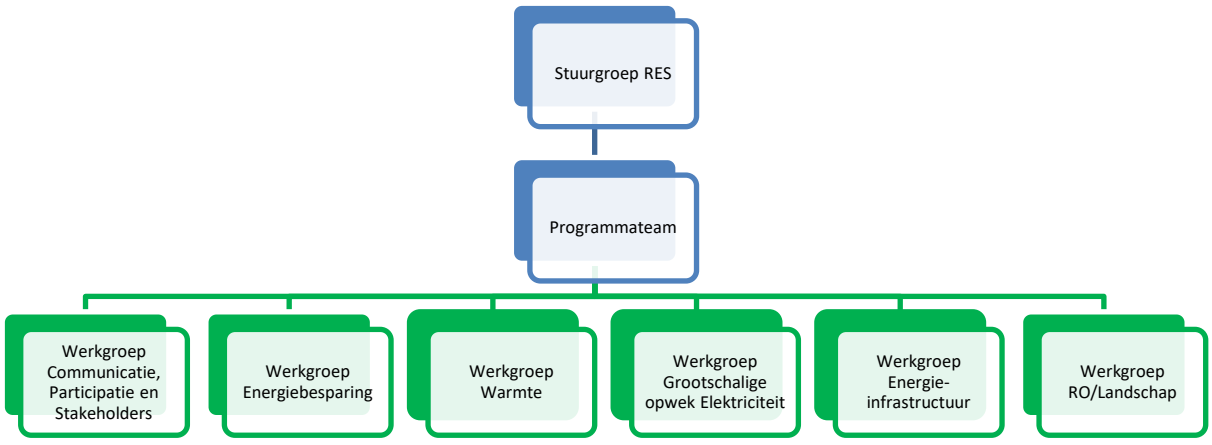
vertegenwoordiger vanuit de woningcorporaties deel. De taskforce wil, naast het aanjagen en verbinden van concrete initiatieven, graag een extra impuls geven aan de meer formele processen in de Stuurgroep RES.

4. Organisatie en aansturing

De Regionale Energiestrategie is een majeur traject. We maken een RES en gelijktijdig wordt door de verschillende partijen op lokaal, subregionaal en regionaal niveau ook gewerkt aan oplossingen voor de belangrijkste opgaven. De RES is een unieke kans om als regio succesvolle en efficiënte samenwerking in de energietransitie te organiseren. Vanuit onze regio willen wij, met de RES als vliegwiel, voor zoveel mogelijk regionale meerwaarde zorgen om een regionale energietransitie mogelijk te maken die aan onze wensen voldoet. Een programmatische aanpak, met bijbehorende sturing en capaciteit is noodzakelijk. De werkgroepen moeten (kunnen) beschikken over de noodzakelijke kennis/kunde en expertise, gelet op de verschillende zaken die dienen te worden uitgezocht en gerealiseerd. Voorwaarden zijn:

1. Beschikbaarheid van voldoende middelen: geld en capaciteit/tijd (zowel bestuurlijk als ambtelijk).
2. Beschikbaarheid van de noodzakelijke kennis en tijd om deze te ontwikkelen en te benutten.
3. Beschikbaarheid van de juiste kwaliteit en competenties inzake de gestelde opgaven en dus een goed en geborgd traject te kunnen realiseren. Denk aan:
   a) strategische kennis inzake maatschappelijke keuzes en afwegingen inzake bijvoorbeeld de investeringen en impact in de komende 30 jaar, tot 2050 en komende 11 jaar, tot 2030;
   b) kennis om een bindend en richtinggevend en faciliterend uitvoeringsprogramma MRE RES op te zetten.

Werkstructuur
De volgende werkstructuur wordt voorgesteld:

Bovenstaande invulling van de werkgroepen is een inschatting aan het begin van het traject en kan wijzigen. Het kan noodzakelijk zijn additionele werkgroepen in het leven te roepen. Een werkgroep Inventarisatie heeft in de startfase alle beschikbare data en bronnen verzameld en geëvalueerd ter voorbereiding op de startnotitie en zal in een volgende fase zodoende niet meer op die manier nodig zijn.

In de bijlage zijn de opdracht en rollen van de Stuurgroep, Programmateam en werkgroepen uitgewerkt.

Capaciteit en middelen
Elk van de verantwoordelijke overheden (provincie, gemeenten, waterschappen) en de andere betrokken partijen, zoals Enexis, zal moeten beschikken over de benodigde capaciteit om de opgave en het traject samen én individueel aan te kunnen. Voldoende capaciteit nu en voor elke fase is een essentiële randvoorwaarde. De drie verantwoordelijke overheden maken hierover afspraken. De Metropoolregio Eindhoven levert de procesmanagers voor het proces; de provincie financiert een inhoudelijk projectleider.

Het traject om te komen tot een RES vergt vanuit de subregio's in de Metropoolregio Eindhoven (de Kempen, de Peel, Stedelijk Gebied, A2 Gemeenten, Helmond en Eindhoven) een inzet van twee dagen per week. Het gaat hierbij om inzet in het Programmateam, in principe door één persoon. Deze persoon is verantwoordelijk voor ruggenspraak met de andere gemeenten in de subregio. Het is de verantwoordelijkheid van de subregio zelf om deze inzet te organiseren.
De subregio's zijn zelf verantwoordelijk voor aansluiting van alle deelnemende gemeenten – waarbij de richtlijn is dat iedere gemeente één dag per week capaciteit levert voor de RES werkgroepen. Deze inzet kan door meerdere personen worden geleverd en is afhankelijk van de gevraagde expertise in de werkgroepen. Het gaat hierbij om een ingroeimodel, dat is af te stemmen per regio.

In de verdeling van de gevraagde capaciteitsopgave gaan we uit van de kennis en expertise die past bij de verschillende subregio's. We gebruiken de ervaring in een subregio of gemeente om andere gemeenten verder te helpen.

De voorgestelde inzet eindigt na het opleveren van de definitieve RES. Voorafgaand aan oplevering van de RES zal worden geëvalueerd en zal worden bepaald wat nodig is voor uitvoering en monitoring. Landelijk is afgesproken dat de RES elke 2 jaar moet worden geüpdatet.

Naast de personele capaciteit zal het nodig zijn opdrachten uit te zetten voor onderzoeken, tooling, communicatiemiddelen et cetera. We gaan ervan uit dat we dit bedrag kunnen dekken vanuit de rijksbijdrage vanuit het Klimaatakkoord en het beschikbare werkbudget energietransitie van de Metropoolregio Eindhoven.

Bijlage 1: Opdracht en rol Stuurgroep RES, Programmateam en werkgroepen

Stuurgroep RES

Opdracht en rol van de Stuurgroep RES:
De Stuurgroep is verantwoordelijk voor aansturing en bijsturing van het proces tot realisatie van een Regionale Energiestrategie (RES).

Deelnemers aan de Stuurgroep RES:
Als kern van de Stuurgroep zijn de drie overheden bestuurlijk vertegenwoordigd die uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor het vaststellen van de RES, namelijk:

- Gemeenten:
    - Vertegenwoordigers van alle subregio's
    - Eindhoven
    - Helmond
- Provincie
- Waterschappen

Deze partijen hebben een besluitvormende rol in de Stuurgroep.

Daarnaast heeft Enexis, als netbeheerder, een vaste plek in de Stuurgroep RES. Zij hebben echter geen besluitvormende rol. In aanvulling worden waar nodig partijen uitgenodigd om deel te nemen aan vergaderingen van de Stuurgroep, in een adviserende rol.

Het voorzitterschap van de Stuurgroep RES ligt bij Frans Kuppens, bestuurlijk trekker voor het thema energietransitie binnen de Metropoolregio Eindhoven.

De leden van de Stuurgroep RES vervullen een schakelfunctie naar de eigen subregio c.q. organisatie. De verbinding met alle wethouders energietransitie is daarnaast geborgd via het portefeuillehoudersoverleg energietransitie. De wethouders energietransitie dragen de politieke verantwoordelijkheid voor de inkleuring van de opgave in de concept RES en een mogelijk verdere verfijning, bijstelling of uitbreiding in de definitieve RES die ter besluitvorming aan de 21 gemeenteraden wordt voorgelegd.

Programmateam RES

Opdracht en rol Programmateam RES:

- De leden van het Programmateam zijn de verbindende schakel naar (één van) de werkgroepen.
- De leden van het Programmateam vertegenwoordigen hun organisatie c.q. subregio en zorgen voor de verbinding met hun eigen organisatie c.q. subregio.

Deelnemers Programmateam RES:
Het programmateam RES heeft een integraal karakter, verschillende disciplines zijn vertegenwoordigd. Ook in het Programmateam RES zijn de drie overheden ambtelijk vertegenwoordigd die uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor de vaststelling van de RES, namelijk:

- Gemeenten:
    - Vertegenwoordigers van alle subregio's
    - Eindhoven
    - Helmond
- Provincie
- Waterschappen
- Enexis

Het voorzitterschap van het Programmateam ligt bij Barbara Marcus van de Metropoolregio Eindhoven.

Werkgroepen

Opdracht en rol werkgroepen:
De werkgroepen werken op basis van een opdracht die wordt opgesteld vanuit het Programmateam RES. De grootte van werkgroepen is afhankelijk van het onderwerp. Werkgroepen werken naar vooraf vastgestelde mijlpalen toe en bestaan zolang dat noodzakelijk is. Werkgroepen hebben de gelegenheid om op dinsdagen bij elkaar te komen bij Enexis op de Wekkerstraat in Eindhoven, waar werkruimten ter beschikking staan.

Deelnemers werkgroepen:
21 gemeenten, twee waterschappen, Provincie, Enexis, Metropoolregio Eindhoven en ODZOB kunnen deelnemen in de werkgroepen. Ook andere stakeholders kunnen daar waar nodig deelnemen of input geven.

Bijlage 2: Spelregels Nationaal Programma RES

Het programma RES kenmerkt zich niet door enkelvoudigheid en één standaardproces. Echter is het wel van belang dat er door de regio's wordt gewerkt met dezelfde aannames en vetrekpunten. Daarom is er een aantal spelregels opgesteld voor het Nationaal Programma RES, ook wel te bezien als minimale vereisten voor een RES[5]:

- **Samenwerking:** het programma RES wordt getrokken door de vijf overheden (gemeenten, provincies, waterschappen, en de ministeries van EZK en BZK) samen, waarbij we samenwerken met maatschappelijk partners, bedrijfsleven en burgers. De overheden doen dit vanzelfsprekend vanuit de eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden.
- **Stuurgroep RES in de regio**: de stuurgroep in de regio bestaat minimaal uit bestuurlijke vertegenwoordiging van provincie, waterschap, gemeenten en een vertegenwoordiging van de netbeheerder, maatschappelijke partijen en het bedrijfsleven. Deze nemen gezamenlijk besluiten over de RES. De stuurgroep wijst zelf een voorzitter aan. Het Rijk kan, indien dit gewenst is vanuit de regio, als agenda-lid plaatsnemen in de stuurgroep. Vanuit deze rol heeft het Rijk dan een signaleringsfunctie, maar neemt dan geen deel aan de formele besluitvorming.
- **Verantwoordelijkheid:** de decentrale overheden nemen de verantwoordelijkheid dat 12 maanden na de ondertekening van het Klimaatakkoord de bottom-up ontwikkelde RES'en minimaal optellen tot de nationale opgave voor elektriciteit. Voor warmte worden in de RES een Regionale Structuur Warmte opgeleverd. Dit overeenkomstig met de in het Klimaatakkoord vast te stellen doelen aan de tafels Elektriciteit en Gebouwde Omgeving.
- **Wind op zee is een separate opgave:** dat betekent dat RES'en hun opgave niet op zee kunnen projecteren. In de NOVI is aangegeven dat de zee zo maximaal mogelijk benut zal worden voor windenergie. En dat deze energie zoveel mogelijk aan zal landen bij de grote industriële clusters. Het uitgangspunt is aanbod en vraag zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen. Dit beperkt kosten en heeft minder ruimtelijke impact van nieuwe hoogspanningsverbindingen. Hoe en waar de grootschalige clusters komende jaren kunnen worden ontwikkeld wordt door het Rijk met verschillende stakeholders komende tijd verkend. Tot de stakeholders behoren ook de maatschappelijke organisaties.
- **Techniekneutraal**: de afspraken in het Klimaatakkoord over de RES zijn 'techniekneutraal'. Daarmee bedoelen we dat in het Klimaatakkoord niet op voorhand een verdeling tussen verschillende technieken is afgesproken, maar zeker ook niet dat men voor maar één techniek kan kiezen. De RES gaat uit van maatwerk en maatschappelijk draagvlak. Dit neemt niet weg dat kostenefficiency, ruimtelijke kwaliteit en maatschappelijke acceptatie belangrijk principes zijn bij de totstandkoming van de afspraken en de uiteindelijke uitkomsten van de RES.
- **Vergelijkbaarheid en optelbaarheid RES:** vergelijkbaarheid van de regionale bijdragen voor hernieuwbare opwek en de mogelijkheid om deze te kunnen optellen, zijn belangrijk om zicht te houden op het behalen van de overkoepelende nationale doelstelling. Daarom wordt een uniforme analyse- (data), monitoring- en rekensystematiek voor de RES ontwikkeld in aansluiting met de methodieken die ontwikkeld worden voor het Klimaatakkoord.
- **De NOVI:** Parallel aan Klimaatakkoord wordt ook gewerkt aan NOVI. De NOVI kan straks randvoorwaarden opleveren voor de RES voor wat betreft het beleid voor de fysieke leefomgeving.
- **Ruimtelijke ordende principes:** In de RES worden de volgende ruimtelijke principes benut voor een zorgvuldige ruimtelijke afweging: zuinig en meervoudig ruimtegebruik; vraag en aanbod zo veel mogelijk dicht bij elkaar: dit bespaart ruimte voor infrastructuur; combineren van opgaven en investeringen met andere opgaven; aansluiten bij specifieke kenmerken van gebieden.
- **Kosten en ruimte**: binnen de RES moet een redelijke afweging gemaakt worden tussen kosten en ruimtelijke kwaliteit.
- **Horizon**: de RES heeft een horizon van 2030 met een doorkijk naar 2050. Herijking van de RES vindt iedere twee jaar plaats.
- **Participatie**: participatie is een belangrijk thema bij de totstandkoming van de RES. We streven naar zoveel mogelijk draagvlak, eigenaarschap en betrokkenheid van inwoners, bedrijven en andere relevante partijen, zowel in het planproces om te komen tot een RES als bij concrete duurzame energieprojecten. Ervaring leert dat dit draagvlak toe kan nemen indien projecten (ook) lokaal eigenaarschap hebben. De overheden hebben samen de ambitie dat tenminste de helft van de energieprojecten op deze wijze tot stand komen. Voor waterschapsinitiatieven is hierop een uitzondering gemaakt. In de RES zal participatie concreet vorm worden gegeven.

[5] Uit de Handreiking RES, versie 20 december 2019.

Bijlage 3: Uitgangspunten Brabantse Omgevingsvisie

In de Brabantse Omgevingsvisie wordt een aantal uitgangspunten genoemd met oog voor het karakter van de systeemtransitie. De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- We hanteren meervoudig en zorgvuldig ruimtegebruik als leidend ruimtelijk uitgangspunt.
- We wekken alleen onder voorwaarden energie op in het Natuurnetwerk Brabant.
- We houden rekening met de ondergrond: voorkomen van significante risico's voor de waterkwaliteit bijvoorbeeld bij geothermie.
- We stellen sociale randvoorwaarden bij de grootschalige opwekking van wind en zon: maak van de opbrengsten uit de opwekking van duurzame energie een vliegwiel om op lokaal niveau bijv. de verduurzaming van de gebouwde omgeving betaalbaar te krijgen.
- We leggen de verbinding tussen de opgave van de energietransitie en andere maatschappelijke opgaven (leefbaarheid, omgevingskwaliteit, circulaire economie), oftewel we doen aan ‘slim integraal combineren’.

Bijlage 4: Risico-analyse

Risico		Kans dat risico optreedt	Mitigerende maatregel
1.	Draagvlak van de projectorganisatie in de regio	Gemiddeld	We zorgen voor een heldere rolverdeling en maken onze rol waar door (op tijd) te leveren. We zijn zichtbaar in de regio en investeren in relaties met sleutelfiguren. We hebben een bestaand netwerk in alle vier de regio's
2.	Binnen afzonderlijke gemeenten (en subregio's) is niet genoeg afstemming en samenspraak (op ambtelijk en bestuurlijk vlak) om effectief samen te werken op regionaal niveau.	Gemiddeld	Waar dit een probleem is zal worden gewerkt aan vaste vormen van overleg op de subregio's, inclusief samenwerking met de netbeheerder.
3.	Het Rijk (en het PBL) geven geen (of niet op tijd) duidelijkheid over algemene rekenregels en verdeeltechnieken	Groot	Als afstemming en overeenstemming tussen Brabantse regio's in dit onderwerp gerealiseerd wordt, bestaat er in ieder geval op Brabantse schaal consistentie.
4.	De planning van RES-fases, zoals hierboven aangegeven, is te ambitieus voor agendering en bespreking in de gemeenteraden.	Groot	De inventarisatie- en analysefase begint idealiter na vaststelling van het startdocument door stuurgroep RES, PS (Provincie) en AB (waterschap).
5.	Er bestaat geen draagvlak vanuit gemeenteraden om het startdocument en definitieve RES vast te stellen.	Gemiddeld	Maak risico's inzichtelijk van een passieve houding ten opzichte van de RES, bijvoorbeeld door escalatiemaatregelen te bespreken. Verder worden bestuurders op een goede manier in stelling gebracht. En vindt goede en frequente communicatie richting gemeenteraden plaats zodat zij meegenomen worden in het proces.
6.	Enexis, waterschap, provincie en gemeenten hebben niet genoeg capaciteit beschikbaar om actief samen te werken in het kader van de RES.	Groot	Voor aanvang van het traject worden heldere afspraken gemaakt over de verwachte inspanning. Door de opgave waar mogelijk te clusteren is de samenwerking efficiënter en wordt er minder directe capaciteit gevraagd van partijen.
7.	In de samenleving bestaat geen draagvlak om de afspraken uit de RES tot uitvoering te brengen.	Groot	Door mogelijkheden tot samenwerking met bedrijven, woningcorporaties en natuurorganisaties te zoeken en een participatieprogramma op te zetten, wordt aan draagvlak gebouwd in allerlei onderdelen van de samenleving.